

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap
Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

En kvalitativ studie om jakt på råbock under våren

A qualitative study of hunting for roe deer during the spring

Christine Aminoff

Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

En kvalitativ studie av jakt på råbock under våren

A qualitative study of hunting for roe deer during the spring

Christine Aminoff

Handledare: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Biträdande handledare: Jessica Backeryd, Naturvårdsverket

Examinator: Ildikó Asztalos Morell, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0888

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Råbock + Unsplash/Hans Veth

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: rådjur, naturresurshantering, förvaltning, etik, traditioner, samverkan, konflikt

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

För 30 år sedan infördes *vårbockjakt* som idag innefattar länen Västmanland, Uppsala, Gävleborg, Västernorrland och Västerbotten. Anledningen bakom beslutet är kärnkraftsolyckan som skedde i Tjernobyl 1986 och innebar att radioaktivt nedfall föll över Sverige och att organismer som exempelvis svampar och lavar sög åt sig nedfallet. Organismerna åts av rådjuren och gjorde att de fick höga bequerelhalter i blodet. Då Naturvårdsverket inte såg några juridiska eller biologiska hinder föreslog man jakt på råbock under våren eftersom det skulle innebära att bequerelhalterna skulle vara lägre. Förra året, 2019 startade Naturvårdsverket en översyn av jakttiderna vilket innebär att jakttiden på vårbock granskas igen. Förslaget som är att jakttiden ska ses över ytterligare har varit ute på remiss och 29 aktörer har yttrat sig genom remissvar. Svaren är tudelade, även om majoriteten av dessa aktörer är positiva till att jakten utökas till fler än de län som jakttiden finns idag. Debatten kring vårbockjakt är inte bara omdiskuterad på nationell nivå, utan även på lokal nivå och splittrar jägarkåren.

Syftet med denna studie är att undersöka vad för olika aspekter det finns på vårbockjakt, både på en lokal, regional och nationell nivå, med främst fokus på jägarperspektivet. Materialet som är grunden i empirin är en workshop på Naturvårdsverket där jaktidsöversynens beredningsgrupp ingick, remissvaren på Naturvårdsverkets jaktidsförslag samt sju kvalitativa intervjuer med jägare i Uppsala län. Materialet har sedan analyserats genom teorier inom etik, naturresurshantering och förvaltning.

Resultatet visar att även om vårbockjakten är accepterad och fungerar i Uppsala län, betyder det inte att det inte finns skilda åsikter inom ämnet. Vad som dock gör att tonen kring vårbockjakten i Uppsala län är så god är att det finns en förståelse för de olika aktörernas perspektiv, vilket är en av grundpelarna för en god förvaltning där viltresursen inte överanvänds. Finns det ingen acceptans för de olika perspektiven riskerar förvaltningen av rådjuren att bli en större konflikt vilket är en fara för lokal samförvaltningen i stort. Samtidigt pekar resultatet på att kraftig avskjutning av råbockstammen inte är i linje med nationell jaktetik.

Nyckelord: rådjur, naturresurshantering, förvaltning, etik, traditioner, samverkan, konflikt

Abstract

30 years ago, hunting during spring was introduced, which today includes the counties of Västmanland, Uppsala, Gävleborg, Västernorrland and Västerbotten. The reason behind the decision was the nuclear accident that occurred in Chernobyl in 1986 and caused a radioactive cloud over Sweden and that organisms such as fungi and lichen absorbed the fallout. The organisms were eaten by roe deer and caused high levels of beaquerel in the blood. When the Swedish Environmental Protection Agency did not see any legal or biological barriers, it was proposed to hunt for roe buck during spring because it would mean that the beaquerel relay levels would be lower. Last year, in 2019, the Swedish Environmental Protection Agency started a review of hunting times, which means that hunting roe deer during spring is reviewed. The proposal that the hunting season is to be further reviewed has been on a referral basis and 29 critics have commented on the referral response. The answers are twofold, although the majority of these critics are positive towards expanding the hunting season to more counties than today. The debate about spring-hunting is discussed both at national and local level and the standpoint is split also among hunters.

The purpose of this study is to investigate the different aspects of spring hunting debate, both at local, regional and national level, with a primary focus on the hunter's perspective. The empirical material comes from a workshop at the Swedish Environmental Protection Agency where the hunting time review's preparation group was included, the responses to the Swedish Environmental Protection Agency's hunting time proposal and seven qualitative interviews with hunters in Uppsala county. The material has then been analyzed through theories on ethics, natural resource management and management.

The result shows that even though the spring roe buck hunt is accepted and works in Uppsala county, there are still differing opinions within the subject. However, what makes the tone of the spring roe buck hunt in Uppsala county so good is that there is an understanding of the different actors' perspectives, which is one of the cornerstones for good management where natural resources are not overused. If there is no acceptance for the different perspectives, the management of roe buck can be a major conflict, which is a danger to local co-administration as a whole. At the same time, the results indicate that strong shootings of the roe buck tribe are not in line with national hunting ethics.

Keywords: roe deer, natural resource management, management, ethics, traditions, collaboration, conflict

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	<i>Bakgrund</i>	4
2	Metod	6
2.1	<i>Remissvar</i>	9
2.2	<i>Workshop</i>	10
2.3	<i>Intervjuer</i>	10
2.4	<i>Forskningsetik</i>	11
2.5	<i>Förförståelse</i>	12
3	Övergripande om rådjur	13
3.1	<i>Rådjuret</i>	13
3.2	<i>Rådjurets samhällskostnader</i>	15
3.3	<i>Jakttider på rådjur</i>	17
4	Teorier och begrepp	18
4.1	<i>Utilitarism</i>	18
4.2	<i>Etik</i>	18
4.3	<i>Adaptiv förvaltning</i>	20
4.4	<i>Allmänningens tragedi</i>	23
5	Resultat och analys	24
5.1	<i>Involverade aktörer vårbockjakt</i>	24
5.2	<i>Att jaga under våren</i>	26
5.2.1	<i>Friluftsliv och övrig vårjakt</i>	28
5.2.2	<i>Anpassa jakten efter tillgång av vilt</i>	29
5.3	<i>Skilda intressen</i>	33
5.3.1	<i>Traditioner</i>	34
5.4	<i>Jaktturism</i>	36
5.5	<i>Förvaltning</i>	37
6	Slutord	41
7	Referenser	44

Tabellförteckning

Tabell 1 Huvudsakliga aktörer i studien.....	8
Tabell 2 Antal viltolyckor 2014–2018 i Sverige och Uppsala län. Statistiken är hämtad från Nationella viltolycksrådet (2020a). Egen bearbetning.....	16
Tabell 3 Jakttider gällande rådjur. Fetstilt är de tider som framförallt berörs i Uppsatsen. Uppgifterna är hämtad från Jaktförordningen (SFS 1987:905). Egen bearbetning av tabellen.	17
Tabell 4 Presentation av informanter.....	24
Tabell 5 Inställning till vårbockjakt från remissvaren till jakttidsprojektet och informanterna jag själv intervjuat. Egen tolkning och bearbetning.....	26

Figurförteckning

Figur 1 Egen modell som visar hur metodtriangulering kommer användas i studien.....	7
Figur 2 Rådjurens utbredning i Sverige. Informationen är hämtad från Artfakta (2020). Egen bearbetning....	15
Figur 3 Antal viltolyckor med rådjur respektive månad 2014-2019. Statistiken är hämtad från Nationella viltolycksrådet (2020b). Egen bearbetning.....	16
Figur 4 Adaptiv förvaltning. Hämtad från Sveriges lantbruksuniversitet (2020). Egen bearbetning.	21
Figur 5 Avskjutning- och viltolyckstatistik i Sverige med rådjur. Statistiken är hämtad från Viltövervakning (2020) och Nationella viltolycksrådet (2020a). Egen bearbetning.	32
Figur 6 Avskjutnings- och viltolycksstatistik i Uppsala län med rådjur. Information hämtad från Viltövervakning (2020b) och Nationella viltolycksrådet (2020b). Egen bearbetning.	32

1 Inledning

Det är den 10 maj i Uppsala, Alex saktar in med bilen på 255:an då två rådjur; en bock och en get¹ skrittar obekymrat över vägen och tittar in på oss i bilen. Klockan är 03:40 när vi parkerar och smyger ut på en åkerholme. Det är 40 minuter till solens uppgång och det är redan ljusst. Vinden är nästan stilla och fåglarna har så smått börjat kvittra, det är vår i luften. En get ligger några hundra meter bort på vallen och en mindre bock betar intill. Plötsligt står två sextaggare med höga, ljusst beiga horn ungefär åttio meter ifrån oss, helt omedvetna om vår närvaro men fullt medvetna om varandra. De börjar stångas. Den något större bocken tycks snart få ett övertag och rusar efter den mindre bocken mot 255:an. Den mindre bocken tycks inte redo att ge upp än och väl uppe på asfaltsvägen stannar den upp. Bockarna bryr sig inte nämnvärt om den omgivande trafiken som kör i andra körfältet, utan lägger allt fokus på att vinna reviret. Men tvärt har de försvunnit in i en skogsdunge på andra sidan vägen.

Tagna av det vi sett spanar vi ut över vallen igen och den mindre bocken står plötsligt sjuttio meter ifrån oss och betar fridfullt. Alex petar mig på axeln och pekar österut, två rävhanar några hundra meter bort är i full färd att göra upp om revir precis som bockarna nyss gjort intill oss. Vi kisar över åkern åt sydväst och ser ytterligare två rävar som försöker hitta sork i vallen.

¹ Rådjurshona

Efter en timme beger vi oss tillbaka till bilen och på vägen dit skrämmer vi upp en tryckande hare. Lagom inne i passagerarsätet ser vi en av bockarna komma travandes tillbaka över 255:an med högt huvud mot vallen.

1.1 Bakgrund

Efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyl 1986 fördes radioaktiva isotoper med regnmoln från Ukraina till Sverige. Isotoperna föll sedan med regnet ned över Sverige och Gävleområdet drabbades värst då framförallt svampar och lavar sög åt sig det radioaktiva < Rådjur som äter svampar fick i sig detta, vilket i sin tur har lett till att de har höga bequerelhalter i blodet i och omkring Gävleborgs län efter detta. Regeringen tillät 1990 *vårbockjakt* mellan 1 maj och 15 juni i delar av länen Gävleborg, Västernorrland, Uppsala samt Västmanland. Jakten utökades några år senare till att även innefatta hela länen och även Västerbotten. Anledningen till beslutet var att bequerelhalten är betydligt lägre i rådjursköttet under våren än under hösten när rådjurens kost består av mer svamp (Svenska Jägareförbundet 2018). Eftersom det varken finns några biologiska eller juridiska hinder för att jaga råbock på våren (Svenska Jägareförbundet 2016) är förslaget att utöka jakten i Sverige nu aktuellt hos Naturvårdsverket som ansvarar för jakttiderna. Jakttiderna gällande rådjur redovisas i jakttidsöversyn 2019/2020 i *Naturvårdsverkets preliminära förslag, paket 1 remissversion*. Detta tillsammans med andra förslag har skickats ut på remiss vilket innebär att berörda myndigheter, organisationer och andra intressenter har haft möjlighet att delge sin åsikt inom ämnet genom ett remissvar. Jägarorganisationerna har ställt sig positiva till utökad jakt på vårbock, men känslorna är blandande inom jägarkåren (Svensk Jakt 2020).

Med detta som bakgrund är syftet med min uppsats att undersöka vad det finns för olika aspekter av jakt på vårbock med tre olika perspektiv – makro, meso och mikro, med främst fokus på jägarperspektivet. Jag

tittar på ett makroperspektiv genom att väga in en intervju med en tidigare myndighetsperson som arbetat med statlig viltförvaltning, samt remissvar från länsstyrelser, Sveriges lantbruksuniversitet och Skogsstyrelsen som inkommit kring översynen av jakttiderna. Mesoperspektivet kommer redovisas via en intervju med en person som arbetar med regional förvaltning samt genom att ta del av de remissvar som inkommit från olika organisationer. Mikroperspektivet kommer fram via de fem intervjuer jag gör med jägare i Uppsala län.

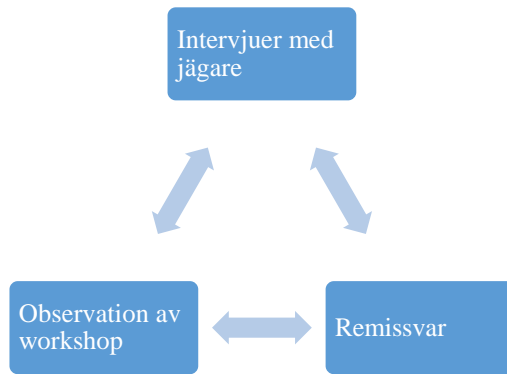
För att uppnå syftet har jag utgått från följande frågeställningar:

- Vad anser de olika aktörerna om jakt på våren med fokus på rådjur?
- Hur bör en hållbar förvaltning av råbockar organiseras?

2 Metod

Den främsta anledningen till att jag valde Uppsala län är för att jag vill undersöka hur attityden till jakt på vårbock är idag i ett område där det redan är tillåtet och valt att avgränsa mig till det. Generaliserbarheten i studien utgår från de teoretiska ramverk som används i uppsatsen. Målet är att undersöka den generella situationen idag, hur inställningen kan tänkas se ut i framtiden samt lokalisera och undersöka ideala situationer (Kvale 1997).

En utgångspunkt i arbetet är strategi för svensk viltförvaltning (Naturvårdsverket 2015). På uppdrag av regeringen tog Naturvårdsverket 2015 fram en nationell strategi för svensk viltförvaltning som sträcker sig till 2020. Syftet med strategin är att vägleda berörda och intresserade myndigheter och aktörer kring hur Sveriges vilt skall förvaltas. Visionen är *En viltförvaltning i balans gör att alla kan uppleva viltets värden*, vilket man sedan brutit ner i olika riktlinjer som utvecklar samt stärker viltförvaltningen i Sverige. Flera av dessa riktlinjer har varit en utgångspunkt i arbetet vid den övergripande granskningen av jakt på vårbock. Utgångspunkter i studien redovisas i Tabell 1; det som utvecklar viltförvaltningen, det som stärker den och att den ska bygga på kunskap. Strategi för svensk viltförvaltning har använts som checklista i uppsatsen för att få med de viktigaste aspekterna av viltförvaltning och delges i bilagan.

Figur 1 Egen modell som visar hur metodtriangulering kommer användas i studien.

Jag har använt mig av metodtriangulering vilket innebär att jag har tre olika kvalitativa metoder för att öka uppsatsens giltighet, det vill säga validitet (Kvale 1997). Jag använder mig av kvantitativ, mätbar metod i form av kategorisering samt kompletterar detta med både observation och intervjuer. Därmed skapas en annan förståelse för och mening med vårbockjakten (Hansen 24/02/2020). Rapportens reliabilitet, det vill säga tillförlitlighet, ökar genom att intervjuerna kopplas till både workshop och remissvar, vilket gör att resultatets subjektivitet minskar och pålitligheten ökar (Kvale 1997).

Nedan presenteras de olika aktörerna som på olika sätt är involverade i studien.

Tabell 1 Huvudsakliga aktörer i studien.

Involverade aktörer		
Remissvar	Beredningsgrupp	Informanter
BillerudKorsnäs	Svenska Naturskyddsföreningen	C Pettersson – nationellt perspektiv
Holmen	Jägarnas Riksförbund	Mats – regionalt perspektiv
Kopparfors Skogar	BirdLife Sverige	Saga
Norrskog	Lantbrukarnas Riksförbund	Jennifer
Norra skogsägarna	Svenska Jägareförbundet	Valter
SCA	Skogsstyrelsen	Patrik
Stora Enso	Skogsindustrierna	Anton
Skogsindustrierna	Länsstyrelse representant viltförvaltningsområde syd	
Skogsstyrelsen	Länsstyrelse representant viltförvaltningsområde mitt	
Södra Skogsägarna	Länsstyrelse representant viltförvaltningsområde norr	
Svenska Jägareförbundet		
Sveriges lantbruksuniversitet		
Lantbrukarnas Riksförbund		
Länsstyrelsen Skåne		
Djurens rätt		
Länsstyrelsen Stockholm		
Svenska Rovdjursföreningen		
Svenska Naturskyddsföreningen		
Jägarnas Riksförbund Norrland		

I min analys använder jag sedan remissvaren, workshopen och intervjuerna för att sammanställa vissa nyckelpunkter kring åsikterna om vårbocksjakten.

2.1 Remissvar

Jakttiderna gällande rådjur redovisas i jaktidsöversyn 2019/2020 i *Naturvårdsverkets preliminära förslag, paket 1 remissversion*. Detta tillsammans med andra förslag har skickats ut på remiss vilket innebär att berörda myndigheter, organisationer och andra intressenter har haft möjlighet att yttra sig genom ett remissvar. Remisstiden avslutades 16 februari 2020.

Gällande vårbock står följande i Naturvårdsverkets förslag:

“Naturvårdsverkets förslag är att utvärdera vårjakten på råbock och till vidare lämna jakttid och område oförändrade. I bilaga Utvärdering av vårjakt på råbock framgår de aspekter som framkommit under jaktidsöversynen som bör utredas innan beslut fattas om att avskaffa eller utöka denna jakt.” (Naturvårdsverket 2019. Sid 45).

I bilagan till *Naturvårdsverkets preliminära förslag, paket 1 remissversion* finns frågeställningar som Naturvårdsverket vill besvara innan de fattar beslut. De svar som kommit till Naturvårdsverket under svarsperioden (Naturvårdsverket 2020b) har sedan delats upp i ett exceldokument och sorterats och ingår i mitt material i uppsatsen. I uppsatsen kommer jag använda mig av det material som rör rådjur, vårjakt, vildsvin och övergripande åsikter om klövvilt. Anledningen till att jag även undersöker vildsvin i min empiri är för att de jagas under våren och därför tillhör kategori *vårjakt*. Jag hade även kunnat undersöka jakt på bäver som jagas avslutas i samband med att vårbockjakten börjar (SFS 1987:905) men då inga remissynpunkter har problematiserat bäverjakt på våren samt att jakten på vårbock är senare på våren än jakten på bäver, så kommer inte bäver beröras i studien. Detta är intressant att undersöka för att se om det finns ett attitydmässigt samband mellan att jaga olika vilt under våren eller om ståndpunkterna skiljer sig åt. Att jag använder mig av övergripande åsikter kring klövvilt är för att rådjur räknas som ett klövvilt och att det även där kan finnas underliggande resonemang som kan vara intressanta att utforska.

Jag har skaffat mig en övergripande bild av materialet och analyserar genom att leta efter återkommande mönster. Kvale (1997) redovisar en metod som kallas meningskategorisering som jag utgått ifrån. Remissvaret kategoriseras utifrån om åsikten är positiv, negativ, vill utreda

vårbocksjakten ytterligare, om den ska förändras eller behålla den som den är. Kategoriseringen presenteras sedan i Tabell 5 tillsammans med kategorisering av informanternas inställning.

2.2 Workshop

Den 23 augusti 2019 deltog jag på Naturvårdsverket som praktikant och sekreterare vid en workshop gällande jakttider för bland annat vårbock. En utvald referensgrupp meddeltagare från Svenska Naturskyddsföreningen, Jägarnas Riksförbund, BirdLife Sverige, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet, Skogsstyrelsen, Skogsindustrierna samt tre representanter från landets länsstyrelser som representerade södra, mellersta och norra Sverige deltog. Ordförande vid workshopen var projektledaren för jaktidsöversynen.

Workshopen är inte inspelad men jag har skrivit minnesanteckningar. Min observation skedde i ett konferensrum och deltagarna var medvetna om min roll som sekreterare. Jag deltog inte i några diskussioner i rummet. Workshopen kommer jag endast använda med syftet att berika diskussionen utan att peka ut vem som sade vad, vilket betyder att ingen specifik aktör ställer sig bakom motiveringar eller konsekvensbeskrivningar som framförs i uppsatsen.

2.3 Intervjuer

För att uppnå syftet med studien intervjuas fem jägare i Uppsala län, en person som arbetar med regional viltförvaltning i Uppsala län, samt en person som tidigare arbetat med viltförvaltning på nationell nivå. De kallas i uppsatsen för informanter. Med ett undantag spelas intervjuerna in och transkriberas vilket innebär att de är ordagrant nedskrivna. Intervjuerna pågår mellan en till två timmar, med de fem jägarna via ett personligt möte, med personen som tidigare arbetat på en myndighet via te-

telefon och med den som arbetar med regional förvaltning via Skype. Jagarna är anonyma då syftet är att skapa en generell uppfattning och inte peka ut specifika individer.

Vid urval av informanter vill jag att de uppfyller följande kvalifikationer:

- Jagar aktivt över året
- Smyg- eller vaktjagar rådjur under vår och/eller höst
- Har intresse av att påverka viltförvaltningen
- Jämn åldersfördelning
- För att sedan få en spridning av informanter har jag även ställt följande krav:
- Två kvinnor
- En person som aktivt arbetar med jaktturism i Uppsala län
- En representant från större intresseorganisation
- En myndighetsperson

Mina intervjuer genomförs med en halvstrukturerad intervjumetod för att både kunna ställa intervjufrågorna tematiskt såväl som dynamiskt, det vill säga att frågorna innehåller ett visst tema men är föränderliga och inte följer något bestämt frågeformulär (Kvale 1997). Jag för ett samtal med informanten där jag använder mig av en checklista för att kontrollera att önskade punkter berörs i slutet av intervjun. Intervjufrågorna varierar mellan att vara öppna och specifika och är fokuserade främst kring jakt på rådjur, förvaltning och etik.

2.4 Forskningsetik

För att hålla en så god forskningsetik som möjlig använder jag mig av individskyddskravet under mina intervjuer. Individskyddskravet innebär att de personer jag intervjuar får information både inför och vid intervjun kring villkoren samt syftet med deras deltagande. Det är viktigt att de informeras om allt som skulle kunna tänkas påverka deras villighet att delta vid intervjun (Kajser &

Öhlander 2013). För min del innebär det att jag meddelar mina informanter i förväg angående syftet med uppsatsen och övergripande punkter som kommer att beröras under intervjun. Jag berättar att jag skriver som student vid Sveriges lantbruksuniversitet men inspirerats från min praktik på Naturvårdsverket. Informanterna informeras även om att de kommer anonymiseras. Informanterna presenteras genom fiktiva namn samt med en kort presentation i Tabell 6 i resultatet. Jag har även genomfört en kortare intervju med Christer Pettersson, som tidigare arbetat på Naturvårdsverket vid införandet av vårbockjakt i slutet av 80-talet.

2.5 Förförståelse

Jag är själv aktiv jägare i länen Södermanland och Uppsala och tog jägarexamen 2016. Innan starten av uppsatsen hade jag inte jagat vårbock, men vakt-, smyg- och lockjagat råbock vid flertalet tillfällen under sensomrarna. Detta är samma typ av jaktform som vårjakten, men under en annan säsong. Jag har aktivt följt diskussionen kring jakt på vårbock sedan jag började min praktik i projektet Jakttidsöversynen på Naturvårdsverket i augusti 2019.

Filosofen Hans-Georg Gadamer lyfter att förförståelsen är viktigt både för att förstå innebörden av en text och att man måste förstå och ifrågasätta sin objektivitet. *Vi kan aldrig trola bort oss själva som samhällsvarelser i tolkningsprocessen* hävdar han (Bergström & Boréus, 2012. S 31). Min bakgrund underlättar förståelsen och ifrågasättandet av jakt på rådjur under våren, samt underlättar vid intervjuerna och vid urval av informanter. Det hjälper mig även att tolka om det finns underförstådda budskap vid intervjuerna. Samtidigt är jag fortfarande ny både inom ämnet och en inte särskilt erfaren jägare, vilket gör mig mer öppen än om jag hade jagat och förvaltat rådjur under en längre period. Även Kvale (1997) lyfter att det är viktigt som intervjuare att vara nyfiken och kritisk mot sina förutfattade meningar och hypoteser under processen.

3 Övergripande om rådjur

Nedan presenteras fakta om rådjuret, de främsta samhällskostnader som är relaterade till dem samt de jakttider som berör rådjuren och denna uppsats.

3.1 Rådjuret

Rådjur (*Capreolus capreolus*) är en klövviltsart och tillhör familjen partåiga hovdjur och är det minsta av hjortdjuren i Sverige. Rådjuret är framförallt vanlig i södra och mellersta Sverige. Rådjurshannen kallas för bock, rådjurshonan kallas för get och ungarna för killing eller kid. Om rådjurshonan inte har fött några ungar ännu kallas hon för smaldjur. Rådjuren rör sig oftast i gryning och skymning. Under våren och sommaren är de mer aktiva, ända upp till 60 procent av dygnet. Under vinterhalvåret behöver rådjuren mer tid för att vila och smälta maten och är istället aktiva ca 30 procent av dygnet (Jägareförbundet 2018). Rådjuren söker föda med mycket näring och lågt fiberinnehåll för att kunna smälta den så snabbt som möjligt. Födan varierar beroende på habitat såväl som årstid. Om möjlighet ges föredrar rådjuret framförallt bärris, ljung, örter och blad från lövträd. De äter gräs under senvinter, vår och försommar. När det kommer fram svamp under sensommaren och hösten är det också mycket populärt. När det inte längre är barmark brukar födan fortfarande domineras av bärris och ljung så länge det är möjligt. Annars äter rådjuren kvistar från löv- och barrträd. Tall föredras framför gran och helst i plantstadiet (Svenska Jägareförbundet 2016).

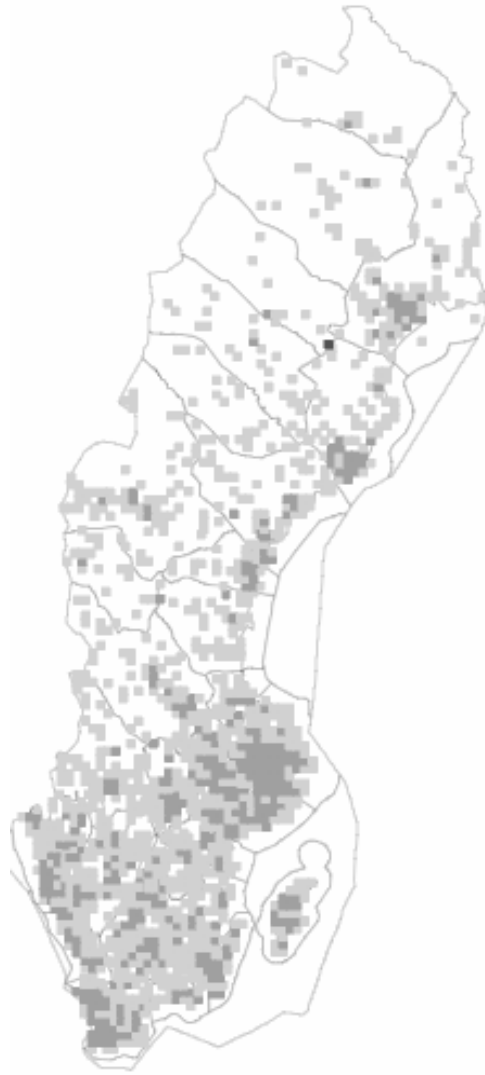
Utseendemässigt är bocken och geten ungefär lika stora men bocken väger några kilo mer än geten. Mankhöjden är ungefär densamma som längden på rådjuret, normalt mellan 70–75 cm och en vikt på ca 20–30 kg. Den mest framträdande skillnaden mellan könen är att bocken har horn. Dessa fälls varje år kring november och nya börjar växa ut igen i januari. När bocken är hornlös brukar den i dagligt tal kallas för fällebock. Detta gör att könen är svåra att skilja åt framförallt under denna period, förutom bockens hårtofs vid könsorganet. När hornen växer har bocken en basthud som fungerar både som ett skydd men den tillför även näring till hornen. I dagligt tal brukar den kallas för bastbock under den

perioden. Mellan mars och maj fejar råbocken av basthuden som vid denna tidpunkt har upphört att tillföra näring och istället torkat ihop. Fejningen sker genom att rådjuret skaver hornen mot en buske eller träd. När hornen fejas kännetecknas de av blod, kåda och jord men mörknar allt eftersom de exponerats för luften. Vad som påverkar hornens storlek har både med ålder och rådjurets näringstillförsel att göra. Milda vintrar med lite snö och låg täthet i rådjursstammen möjliggör mer näring till rådjuren och därmed större horn. Uppstår däremot det motsatta kan de få hormonstörningar eller att hornen blir vanställda och hornen blir svampaktigt oformliga eller bulliga vilket kallas perukhorn (Jägareförbundet 2018). Getterna föredrar bockar med stora horn. Däremot finns det en myt att större bockar skulle ha bättre gener och därav vara bättre ur reproduktionssynpunkt, vilket det saknas vetenskapligt underlag för (Kjellander 2018).

Idag räknas den svenska rådjursstammen som livskraftig och populationen beräknas ligga på omkring 375 000 rådjur varav en fjärdedel råbockar. Populationen är utspridd i hela landet förutom den alpina regionen. (Artfakta 2020). Rådjursstammen påverkas bland annat av predatorer som räv, varg, lo samt trafikolyckor och jakt (Danell & Bergström 2011).

Rådjuren har stora hemområden och benägenhet att utvandra under vinterhalvåret. I samband med att bockarna börjar feja hornen inrättar de sina revir som de behåller tills de brunstat klart i augusti (Johansson 1996). Reviren intas oftast vid två-fyra års ålder och behålls ofta troget mellan åldrarna fem och sju år. Medellivslängden för rådjur är 10–12 år så det handlar om de yngre och äldre individerna som är utan revir. Reviren upprätthålls genom att jaga bort andra bockar och revirmarkera och varierar mycket beroende på var i landet rådjuren befinner sig (Jarnemo m.fl. 2019). Påverkansfaktorer är populationstäthet och resurstillgång. De bockar som inte revirhävdat kan röra sig över större hemområden (Johansson 1996). Rådjuren har historiskt sett dominerat i de södra och

mellersta delarna av landet men har spridit sig norrut och finns nu i större delen av landet. Se figur 2.

Figur 2 Rådjurens utbredning i Sverige. Informationen är hämtad från Artfakta (2020). Egen bearbetning.

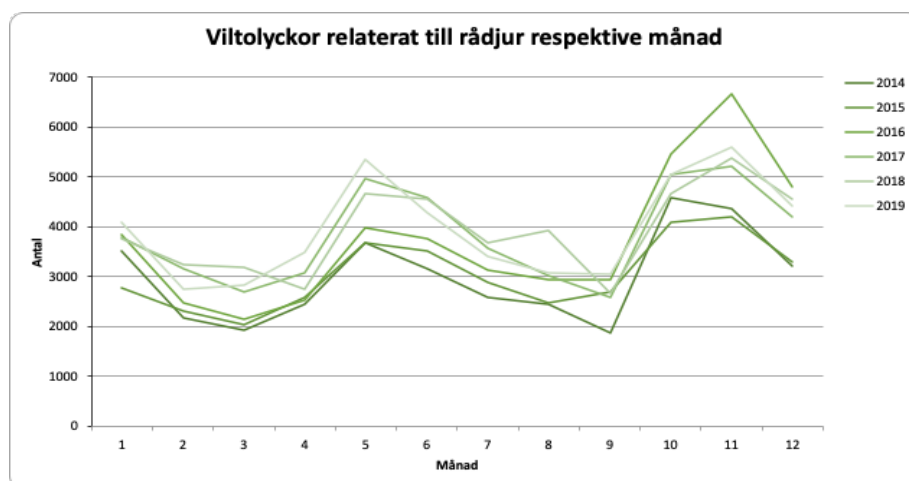
3.2 Rådjurets samhällskostnader

År 2019 var antalet rådjursrelaterade olyckor i Uppsala län 2 334 stycken. Christer Pettersson (2020), som arbetade på Naturvårdsverket i samband med att vårjakt på

bock infördes under 90 talet, förklarar att i slutet av 80-talet undersöktes 1000 trafikdödade rådjur varav ca 750 var bockar. Av de 750 råbockarna var ca 500 var ettåriga bockar och ca 250 var äldre bockar. En förklaring till att antalet påkörda råbockar ökar i maj är att de under denna period hävdar revir och jagar iväg andra bockar samt att även getterna stöter bort sina kid. Detta innebär att de passerar vägarna i större utsträckning samt att brunsthormonerna gör dem mindre aktsamma. Det finns även andra förklaringar som att rådjuren generellt födosöker mer på åkermark än i skogen, vilket kan innebära att de måste passera vägar för att ta sig dit (Pettersson 2020).

Tabell 2 Antal viltolyckor 2014–2018 i Sverige och Uppsala län. Statistiken är hämtad från Nationella viltolycksrådet (2020a). Egen bearbetning.

	2014	2015	2016	2017	2018
Totalt antal viltolyckor i Sverige	47167	48190	58579	61282	63750
Viltolyckor med rådjur i Sverige	35914	36513	44629	45 863	46985
Viltolyckor med rådjur i Uppsala län	1677	1611	2167	2093	2234

Figur 3 Antal viltolyckor med rådjur respektive månad 2014-2019. Statistiken är hämtad från Nationella viltolycksrådet (2020b). Egen bearbetning.

Rådjuren orsakar även omfattande betesskador inom skogsbruket, vilket leder till finansiella förluster för skogsägare. Detta tillsammans med det höga antalet viltolyckor gör att de samhällsekonomiska kostnaderna är höga, vilket enligt Skogsstyrelsen rapport är ungefär likvärdigt med det ekonomiska värdet av jakten. (Ingemarson m.fl. 2007)

3.3 Jakttider på rådjur

Tabell 3 Jakttider gällande rådjur. Fetstilt är de tider som framförallt berörs i Uppsatsen. Uppgifterna är hämtad från Jaktförordningen (SFS 1987:905). Egen bearbetning av tabellen.

Rådjur	Hela landet utom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län	den 1 okt.-den 31 jan.
Rådjur	Övriga delar av landet	den 1 okt.- den 31 dec.
Rådjur - hornbärande endast smyg- och vaktjakt	Uppsala län, Västmanlands län, Gävleborgs län, Västernorrlands län, Västerbottens län	den 1 maj-den 15 juni
Rådjur - hornbärande endast smyg- och vaktjakt	Hela landet	den 16 aug.- den 30 sept.
Rådjur - kid endast smyg- och vaktjakt	Hela landet utom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län	den 1 sept.-den 30 sept.
9 § jaktförordning (1987:905)	Rådjur får bara jagas fr.o.m. en timme före solens uppgång t.o.m. en timme efter solens nedgång. Under timmen efter solens nedgång får jakten endast bedrivas som vaktjakt eller smygjakt.	

4 Teorier och begrepp

Följande teorier och begrepp har använts för att göra en djupare analys av materialet.

4.1 Utilitarism

Utilitarism definieras av Nationalencyklopedin (2020b) som en teori inom filosofin och etiken där man alltid ska eftersträva *största möjliga lycka åt största möjliga antal individer och maximera den allmänna välfärden*. Utgångspunkten är att man ska handla så att det resulterar i välbefinnande hos maximalt antal kännande individer. Därmed är utilitarismen en av de mest utpräglade formerna av konsekvensetik. Utilitarismen kan användas som beslutsmetod genom att värdera och kartlägga konsekvenserna av olika handlingsalternativ utifrån utilitaristiska kriterier (ibid.). Det finns en utilitaristisk grundsyn i Sverige att jakt är ett humant och ansvarsfullt sätt att få tillgång till kött, något som är högt värderat i det moderna samhället och där sportskytte inte har samma status. Etiken inom jakten har börjat handla mer än tidigare om djurvälstånd, vilket också är vad som intresserar allmänheten främst (Essen 2018b). Vissa utilitarister som exempelvis Singer (1990) värderar djur och människor som lika värda, vilket gör att människors välmående ska värderas lika mycket som djurens.

4.2 Etik

Det finns ett vedertaget begrepp inom jägarkåren som uttrycks som *jägarmässigt*, vilket står för etik och hållbart nyttjande inom viltförvaltningen men som också innebär frihet under ansvar. Forskning visar en majoritet av jägares moraliska kompass kring vad som är rätt och fel står högre än vad som bestäms av formella regelverk, vilket även är en paradox då det snarare är en återspeglning av kulturella värderingar som förändras över tid (Essen 2018a). Den etik som speglas idag är ett arv från

tidigare generationer och traditioner inom jakten, men är också ett resultat av nutidens modernisering, transparens och globalisering, vilket innebär att jakten inte längre är lika sluten till en plats eller vissa sociala grupper (Essen 2018a; Gunnarsdotter 2005). Detta kan ha ett samband med att många jägare jagar på många olika platser och att tillgången till vilt ses som en gemensam resurs i samhället. Istället för att en viltförvaltning är avgränsad till en plats, har blicken lyfts och man värderar långsiktigt hållbara ekosystem mer än tidigare. (Essen 2018a). Det finns en nationalromantisk bild bland jägare kring den svenska jaktetiken där den svenska etiken beskrivs som *något vi borde vara stolta över och skydda!* (Essen 2018b, s 168). Jägarna uppfattar däremot att etiken utomlands är sämre än den i Sverige (Essen 2018a).

Modernisering inom jakten innebär en ökning av så kallad ”sportsjakt” där anknytning till vart man jagar inte är fullt så viktigt som tidigare, utan istället är jakt ett medel för rekreation och i förening med naturen. Det finns ett behov och önskan om att lämna det konstgjorda och urbana samhället och istället återgå till traditioner och rötter. Vilket blir motsägelsefullt, i och med att sportjakten innebär ett större utbyte mellan sociala grupper, genom att man jagar med olika personer och på olika platser, vilket i sig försvårar upprätthållandet av traditionella sociala normer. Sportsjakten innebär att ekonomi tar större plats inom jakten och att det blir svårare att upprätthålla de lokala banden och normen om jämlikhet. (Gunnarsdotter 2005; Essen 2018b)

När jakten involverar fler människor, trender och chanser till att påverka, blir identiteten i förhållande till andra jägare viktigare (Essen 2018b). Jakten involverar många områden som tradition, arbete och fritid och skapar vissa komplexa och ibland motstridiga beteenden (Essen & Tickle 2019). Det skapar ett vi-och-dem som öppnar upp för ytterligare konflikter (Sandström 2015; Hallgren 2003; Essen 2018b), där det är lätt att peka ut en felaktig förvaltning eller när saker inte går som man tänkt sig, på andra som är involverade i förvaltningen (Essen 2018b).

Hallgren (2003) menar att konflikter är en form av samspel som han definierar som *en social interaktion under vilken de interagerades tillit till interaktionen minskar*. Han drar slutsatsen att om de involverade aktörerna, som kan tycka olika, samtalar och har tillit till varandra, finns ingen konflikt. Så länge man pratar med varandra, kan man tycka olika.

4.3 Adaptiv förvaltning

Riksdagen stiftar lagar om jakt och naturvård. Naturvårdsverket är Sveriges nationella jakt- och viltmyndighet som bland annat fattar beslut kring föreskrifter om jakt, tar fram nationella förvaltningsplaner och följer upp länsstyrelsernas arbete på regional nivå. Viltförvaltningen i Sverige är regionaliserad där flera myndigheter har ett gemensamt ansvar att förvalta det svenska viltet utifrån strategi för svensk viltförvaltning. (Naturvårdsverket 2020)

Syftet med att förvalta viltstammarna är att det skapas mål och åtgärder så att viltet ska finnas kvar långsiktigt, samt att finna en balans mellan olika intressen och lösa konflikter. Förvaltningen är uppdelad mellan olika nivåer som exempelvis nationen, regionen, kommunen och jaktområden. (Danell & Bergström 2011) Enligt Strategi för svensk viltförvaltning (2015, s. 5) ska beslut inom viltförvaltningen *fattas så nära de människor som berörs som möjligt* där rätt kunskap finns tillgängligt. Förvaltningen måste stämma överens med mål och åtgärder som tagits nationellt och internationellt, de biologiska förutsättningarna för en populations fortlevnad och anpassas för ett varaktigt och hållbart nyttjande av viltet som resurs (Danell & Bergström 2011).

Co-management, eller adaptiv samförvaltning, är en teori där Evelyn Pinkerton anses vara en framträdande forskare (Carlsson & Berkes 2007). Det finns två delar av den adaptiva förvaltningen; central adaptiv förvaltning samt lokal adaptiv samförvaltning. Vid central adaptiv för-

valtning utgår förvaltningsmodellen från att en grupp av exempelvis of-fentliga tjänstemän, experter och lokala nyttjare samarbetar kring för-valtningens riktlinjer. Det är ett samarbete mellan Naturvårdsverket och länsstyrelserna som är adaptiva, det vill säga anpassningsbara, genom att involvera berörda och experter i förvaltningen av viltet. Lokal adaptiv samförvaltning bygger på att olika typer av aktörer deltar i förvaltnings-processen där både vetenskaplig och erfarenhetsbaserad kunskap an-vänds. Det ger större utrymme åt förvaltningen till lokal kunskap jämfört med central förvaltning. (Danell & Bergström 2011)

Figur 4 Adaptiv förvaltning. Hämtad från Sveriges lantbruksuniversitet (2020). Egen bearbetning.

Som figur 4 visar bygger adaptiv förvaltning på mål, struktur, upp-repning, kunskap och utvärdering i omlopp. Det finns många olika för-delar med adaptiv förvaltning, framförallt att naturen ständigt förändras, inte minst genom förändringar i klimatet där höga eller låga temperaturer förändrar förutsättningarna för viltet och deras miljö. Viltpopulationerna förändras från år till år genom exempelvis predation vilket gör att det är

svårt att förutsäga populationsstatus (Danell & Bergström 2011). En teori som inte kommer beröras, men som ligger nära till hands inom flernivåstyren är governance där särskilt fokus ligger vid att förvaltningen ska vara mer interaktiv än centralstyrd. (Hedlund & Montin 2009) Anledningen till att governance inte används i analysen är för att jag inte anser att begreppet tillför något i min analys.

Enligt Sandström (2015) upplevs dagens förvaltningssystem många gånger som alltför fyrkantigt där den lokala utvecklingen och hänsynstagandet hämmas. Grunden ligger i ett "vi-de" förhållande där den centrala och regionala förvaltningen uppfattas som en avvikande kultur och bristande lokal kunskapssyn gentemot de som är lokalt förankrade. Lokal förvaltning skapar en lokal ökad ansvarskänsla och ett utökat resursanvändande.

I strategi för svensk viltförvaltning uppmuntras lokalt inflytande, vilket inte är unikt för viltpolitiken utan lokal förvaltning har generellt i Sverige fått ett uppsving inom offentliga myndigheter och politik. Det finns samtidigt en grundinställning till att det behövs ett statligt beskydd av att vetenskapligt identifiera hotade arter och biologiska värden. Lokal förvaltning är därmed mer utav en process än att besluten skall grundas på administrativ och naturvetenskaplig rationalitet. (Sandström 2015)

För att intresset för den lokala förvaltningen skall vara hög behövs det dock en anknytning till platsen där banden till marken är starkare. Om människorna inte känner någon större koppling till marken, finns det istället en risk att landskapet blir en kuliss och inte en plats man känner sig hemma vid och vill förvalta. (Gunnarsdotter 2005; Sandström 2015) Det är en skillnad mellan lokal, regional eller nationell identitet där platstillhörigheten har en stor roll för den lokala identiteten. På så sätt blir plats samt samordningsideologin viktigare än politisk ideologi gällande lokal förvaltning, enligt Sandström (2015).

4.4 Allmänningens tragedi

Allmänningens tragedi är definierad av nationalekonomen och statsvetaren Elinor Ostrom och handlar om hur människor agerar utifrån vad som är lönsammast ur ett individuellt perspektiv, men sämre ur det gemensamma perspektivet. Om en grupp människor exempelvis delar en naturresurs, i detta fall rådjuren, så kommer var och en överutnyttja resursen genom att kanske skjuta fler eller fel djur än vad som är lämpligt. Detta är inte hållbart i längden eftersom en större del av populationen då kommer att minska. (Ostrom 1990) För att minska risken för att en gemensam naturresurs överutnyttjas är det därför viktigt att reglera tillgången lokalt, eftersom det ökar ansvarskänslan och motiven till en långsiktig förvaltning där rådjuren finns kvar på längre sikt. Allmänningens tragedi kan användas för att synliggöra en rädsla bland jägare för att avskjutningen av rådjurspopulationen skulle vara över markens kapacitet genom vårbockjakt.

Allmänningens tragedi synliggör även att överexploatering kan minska beroende på kulturella normer och menar att genom att förändra de kulturella normerna går det därför även att ändra förvaltandet av naturresursen, där samförvaltning framhävs vara sätt att minska risken för allmänningens tragedi (Ostrom 1990), Sandström (2015) bekräftar att ett ökat lokalt engagemang innebär att känslan av ägande och ansvar också växer, vilket gör att man vill ha kvar naturresursen på lång sikt. Däremot lyfter Sandström (2015) också att en alltför lokalt styrd förvaltning kan ge skeva maktförhållanden, inte bara mellan statsmakt och lokalbefolkning, utan också mellan olika sociala grupper. I Sandströms forskning var det de som inte bott på platsen lika länge eller hade en annan typ av härstamning som fick minskat inflytande i den lokala förvaltningen.

5 Resultat och analys

I detta kapitel presenteras först svaren från olika aktörer i 5.1. Resultatet och analysen som följer efter det är fördjupning utifrån vad som delgetts från de olika aktörerna och sammanfattats i gemensamma teman som kommit fram i undersökningen.

5.1 Involverade aktörer vårbockjakt

Samtliga representanter är jägare vars främsta intresse är jakt- och viltvård. Utgångspunkten har varit att ha ett brett spann av aktiva jägare där den yngsta är över 20 och den äldsta under 70 år. Samtliga är skrivna i Uppsala län och anser sig ha en påverkan på förvaltningen av den mark de jagar på. Mina informanter har både valts ut genom kontakter och genom tips från bekanta. Samtliga informanter har fingerade namn och åldern har avrundats.

Tabell 4 Presentation av informanter

Fiktivt namn	Ålder	Erfarenhet av jakt	Jagar rådjur framförallt...
Anton	Ung	Delaktig i förvaltning på marker i södra Sverige samt två marker norr om Uppsala.	Vakt- och smygjagar råbock under såväl vår som höst.
Valter	Ung	Har gymnasial utbildning inom jakt och tidigare arbetat heltid med viltförvaltning i bland annat Skåne. Idag är han viltförvaltningsansvarig på en gård norr om Uppsala utöver sitt heltidsarbete.	Vakt- och smygjagar råbock under såväl vår som höst.
Saga	Medelålder	Jagat större delen av sitt liv. Delaktig i ett jaktlag norr om Uppsala. Har stort intresse för jakt med hund.	Vakt- och smygjagar framförallt bock på hösten men ibland även på våren.

Jennifer	Medelålder	Tog jägarexamen 2012. Jagar aktivt och lägger stor del av sin jakttid på att jaga med hund. Har jaktmark norr om Uppsala samt inom Stockholmsområdet.	Vakt- och smygjagar mer råbock på våren än på hösten.
Patrik	Medelålder	Utbildad viltmästare och arbetat med praktisk viltförvaltning i 20 år. De senaste 15 åren har han varit yrkesjägare i Uppsala län.	Vakt- och smygjagar råbock under hösten.
Eric	Pensionär	Utbildad och arbetat inom jakt och viltförvaltning större delen av sin yrkeskarriär på nationell nivå och är speciellt intresserad av klövvilt. Jagar året om och har även mark på ett flertal ställen i Sverige, bland annat i södra Uppsala län.	Vakt- och smygjagar råbock under vår såväl höst.
Mats	Övre medelålder	Jakt har varit en stor del av hans liv och arbetar med regional viltförvaltning utifrån en intresseorganisation.	Med hund på drevjakt

Nedan presenteras de olika involverade aktörernas inställning till vårbockjakt. De som är gröna är positiva till vårbockjakt i hela landet, de ljusblå anser att jakten kan utformas efter den inställning som finns gentemot jaktformen lokalt, ljusgult anser att jakten ska utredas ytterligare, mörkgult vill behålla nuvarande jakttid och röd vill att jakttiden skall slopas.

Tabell 5 Inställning till vårbockjakt från remissvaren till jaktidsprojektet och informanterna jag själv intervjuat. Egen tolkning och bearbetning.

Involverade aktörer				
Positiv till vårbockjakt	Regionalisera vårbockjakten	Utred vårbockjakten ytterligare	Behålla jakttiden som den är	Negativ till vårbockjakt
Remissvar				Informanter
BillerudKorsnäs				C Pettersson - nationellt perspektiv
Holmen				Mats - regionalt perspektiv
Kopparfors Skogar				Saga
Norrskog				Valter
Norra skogsägarna				Jennifer
SCA				Anton
Stora Enso				Patrik
Skogsindustrierna				
Lantbrukarnas Riksförbund				
Södra Skogsägarna				
Svenska Jägareförbundet				
Sveriges lantbruksuniversitet				
Skogsstyrelsen				
Länsstyrelsen Skåne				
Djurens rätt				
Länsstyrelsen Stockholm				
Svenska Rovdjursföreningen				
Svenska Naturskyddsföreningen				
Jägarnas Riksförbund Norrland				

5.2 Att jaga under våren

”Våren är ju en fantastisk årstid. Allting växer till liv och fåglarna kvittrar och det är en helt annan stämning än under hösten...” (Saga).

Att jaga under våren beskrivs som en väldigt trevlig jaktform. Den blir lätt romantiserad just för att mycket liv återuppstår i naturen, att allt blir varmare och ljusare. För den som jagar exempelvis björn eller fågel i slutet av augusti i samband med bockpremiären, möjliggör vårbockjakten ytterligare en tid att få vakt²- och smygjaga³ bock också innan drevjakten⁴ börjar 1 oktober.

Rådjuren är ofta ute på åkrarna under våren vilket är både ett för- och motargument till att jaga bock under våren. Patrik beskriver i intervjun mervärdet av att kunna iaktta dem och inventera dem samtidigt han

² Vaktjakt - jaktform där jägaren sitter stilla och inväntar att viltet kommer till jägaren för att skott ska avlossas. Jaktformen sker under dygnets ljusa timmar.

³ Smygjakt - jaktform där jägaren utan andra hjälpmedel som exempelvis hundar söker efter vilt med syftet att avlossa skott.

⁴ Drevjakt - jaktform där viltet drivs, vanligen med hjälp av hundar och människor, mot en eller flera jägare.

utför sitt arbete och tycker att viltet ska få leva ostört i den mån det är möjligt under våren och sommaren. Han ifrågasätter vad en utökad jakttid på råbock kommer innebära på lång sikt för andra arter under våren och undrar om tiderna kommer öppnas för jakt på dov- och kronhjort också. Han menar att det bästa för viltet hade det varit om allt det som normalt skjuts under ett år, istället sköts på en dag. Resten av året skulle viltet istället vara fredat.

Under workshopen med Naturvårdsverkets beredningsgrupp diskuteras huruvida jakt på bock stör friluftsentresserade och naturen i övrigt. Södra Sverige med fokus Skåne problematiseras framförallt. Där är intresset för bockpremiären i augusti väldigt stort, vilket innebär att det är många skott på premiärmorgonen och att människor som utövar friluftsliv känner sig hämmade att kunna vistas i naturen. Tidiga morgnar innebär exempelvis mycket fågelsång, något som bland annat fågelintresserade lockas av att få uppleva och vill då inte störas av jakt. Att utöka jakten på vårbock till fler län skulle inskränka rörelsefriheten för övrigt friluftsliv menade vissa i beredningsgruppen. Skånes länsstyrelse ifrågasätter också vårbocksjakten i sin remiss. De påpekar att skott kan påverka viltets förnygringsperiod, då man i andra sammanhang kan avlossa skott i syfte till att skrämja vilt, vilket innebär att viltet skulle kunna stressas under en period de ska ha lugn och ro. Detta resonemang påminner om Singer (1990) som menar att djur och människors välbefinnande ska värderas lika.

Eric, som tidigare arbetat med nationell viltförvaltning, har ett mer utilitaristiskt och övergripande perspektiv. Han menar att det är mer komplicerat än att det känns bra, att viltet får vara ifred under vår- och sommarperioden. Han påpekar att finns klara säkerhetsaspekter med att jaga under våren. Bland annat för att terrängen är mer lättöverskådlig med mindre löv. Detta underlättar för att se viltet och ge bra kulfång. Förstås ser det olika ut i olika delar av landet, men det är ändå en viktig faktor enligt Eric. Ytterligare en säkerhetsaspekt med vårbocksjakten är

att jakten bedrivs endast som smyg- och vaktjakt. Detta innebär att skotten avlossas under betydligt lugnare förhållanden, än under en drevjakt när djuret ofta jagas av en hund och därför rör sig mer eller mindre fort. Under workshopen diskuterades även det faktum det i vissa regioner som exempelvis de norra skogslänen, är det väldigt svårt att jaga rådjur och att det saknas etablerade traditioner. Vårjakten på råbock skulle på så sätt underlätta att använda rådjuren som resurs och skulle även kunna öka det generella intresset av rådjursjakt.

5.2.1 *Friluftsliv och övrig vårjakt*

När jag frågade samtliga informanter om de mötte människor som idkade friluftsliv var reaktionerna olika. De som har jaktmarker närmare bebyggelse menar att de inte märker av någon intressemotsättning med friluftslivet i större utsträckning. I så fall är det mer under jakter som bedrivs dagtid, medan då de under smyg- eller vaktjakt efter rådjur under våren sällan stöter på någon. Vårjakten kan istället med fördel bedrivas betydligt tidigare och senare på dygnet, när mindre del av befolkningen är vakna, och solen är uppe under större del av dygnet under maj-juni än i mitten av augusti.

Flera av informanterna tar upp att jakten på vildsvin förhindrar ett allt för högt jakttryck på rådjuren. Att jaga vårbock är en trevlig jaktform som associeras till rekreationsjakt mer än jakt som bedrivs med syfte av att reglera populationen, till skillnad från exempelvis vildsvinen. Både informanterna och Hansén (2018) diskuterar att vildsvinsstammen ökar snabbt. Den snabba tillväxten innebär att jägare är tvungna att fokusera på att jaga vildsvin framför annat vilt, med syfte att förhindra bök- och betesskador. Tiden man kan lägga på jakt är för många begränsad, vilket innebär att det är få som kan lägga all sin jakttid på att jaga bock under våren, utan måste istället lägga tid på vildsvinen. Vildsvinen hade inte samma utbredning 1990 när vårbockjakten infördes, men ändå har jaktformen och förvaltningen fungerat, understryker Pettersson (2020). Han

menar att det både finns bockar och fina troféer⁵ kvar. Chansen att en person som skjutit ett vildsvin under kvällen/natten/morgonen sedan även skulle skjuta en bock ses inte som särskilt trolig, detta eftersom det är tidskrävande att ta hand om köttet från vildsvin.

5.2.2 Anpassa jakten efter tillgång av vilt

Enligt 4 § Jaktlagen (1987:259) ingår det i viltvården att anpassa jakten efter tillgången av vilt. Att anpassa förvaltningen av råbockar efter vad marken bär tar samtliga informanter upp. Huruvida populationen är livskraftig eller inte är dock diskutabelt bland informanterna. Flera refererar gärna både till sig själva och till att folk runt om dem talar om en sviktande rådjursstam, vilket i sig relateras till rådjursexplosionen under 90-talet och de år som följde. Detta var bland annat ett resultat av att rävpopulationen på grund av rävs-kabb, kraftigt hade minskat vilket gjorde att kiden överlevde i högre utsträckning. Som jämförelse lyfter Petterson (2020), som arbetade med införandet av vårbocksjakten, att man under 1970-talet sköt ungefär 100 000 rådjur medan man under 1980–90-talet fällde omkring 3–400 000 rådjur i Sverige. Idag beräknas den totala populationen till 375 000 rådjur i Sverige vilket innebär att den har minskat sen innan 2000-talet men fortfarande betecknas som livskraftig. Petterson tar även upp att de höga trafikolyckstalen i just maj-juni framför allt utgörs av råbockar. Jennifer påpekar också detta och att man i hennes jaktlag resonerar så att råbocken hellre får användas som en resurs än att den körs ihjäl. Hon påpekar även att det inte är någon brist på bockar. Möjligtvis att det inte finns så många troféer som klassas till guld samt att det med en annan förvaltning hade det kunnat se annorlunda ut, men att en renodlad troféförvaltning egentligen inte intresserar henne jättemycket, även om det är roligt att sätta upp fina troféer på väggen. Här speglas en tudelning som även Essen (2018b) bekräftar, att det anses mer

⁵ Trofé - råbockens horn kan utifrån vissa kriterier såsom vikt, volym, färg och symmetri klassificeras som guldbock, silverbock eller bronsbock (eller vara oklassificerad)

etiskt och mindre kontroversiellt i Sverige att vara utpräglad köttjägare, än att jaga för trofén.

Patrik påpekar att han förstår problematiken kring rådjursrelaterade viltolyckor men poängterar:

”Vi kan ju inte ta förgivet att de ska dö på vägarna. Då går vi ifrån förvaltningen och då blir det verkligen så att då skjuter man bara för skjutandets skull. Och jag tycker inte någon av våra klövviltsarter förtjänar det, just det här att man skjuter för skjutandets skull.”

Han påpekar även att det inte kommer att motivera särskilt många i valet av att gå ut och jaga. Istället kommer det fortsatt vara för att jägaren vill åt köttet, trofén och naturupplevelsen som vårjakten ger. Att motivera att rådjuren orsakar trafikolyckor och betesskador, leder till att rådjuret förlorar sitt egenvärde genom att stämplas som ett skadedjur. Det är i dessa sammanhang utilitarismen problematiseras som endast en konsekvensfilosofi, för om man drar det till sin spets, anser en utilitarist att det är moraliskt mest rätt att få kött i frysen och minska risken för trafikolyckor, även om det är på bekostnad av att djurens värde förändras.

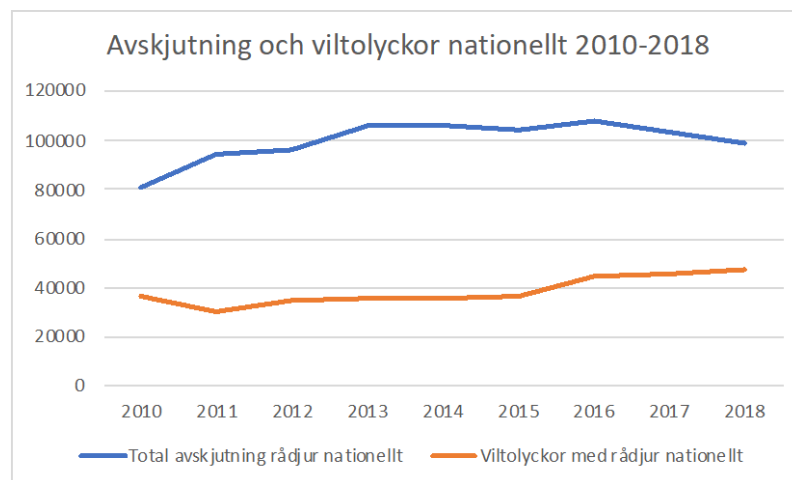
Efter att ha gått igenom aktörernas resonemang undrar jag om det kan finnas en acceptans i samhället för att det sker viltolyckor? Eller kan det vara en okunskap? Från det jag kan tolka från remissvaren, så lyfter aktörerna antingen upp argumentet att det är ett högt och stigande antal viltolyckor med rådjur, med syfte att styrka sin argumentation för utökad jakt. Samma aktörer lyfter problematiken kring rådjursrelaterade skogsskador. Av de aktörer som är negativt inställda till en generell utökad jakt på rådjur, där även vårbockjakt ingår, lyfter majoriteten inte någon problematik relaterat till rådjuren. Kan det bero på att de inte berörs, att de misstror siffrorna som registrerats eller tycker att kostnaderna borde accepteras av samhället på bekostnad av något annat? Frågorna förblir i studien obesvarade. Däremot går det att se ett samband där flera av dem som är emot vårbockjakt är de aktörer som har mindre koppling till de gröna näringarna och tycks därför acceptera skadorna i högre utsträckning.

Oavsett jakttid finns det en generell skyldighet att vårda viltstammarna och anpassa jakten efter tillgången av vilt enligt 4 § i jaktlagen (SFS 1987:259). En förenklad förvaltningsekvation är att om målet är att öka rådjursstammen, undviker man att skjuta getter och skjuter istället bockar och kid. Är syftet att minska stammen lägger man jakttrycket på getterna så att färre kid föds (Danell & Bergström 2011). Även om en utökad jakttid teoretiskt sett öppnar upp för mer jakt, så är det fortfarande upp till markägare eller jakträttsinnehavare att reglera stammen, vilket kan betyda att stammen inte påverkas alls. Är målet med förvaltningen att ha stora trofébockar, skjuter man på ett vis, är det viktigare att skjuta ett rådjur för en hund, kanske man lägger upp jakterna på ett annat sätt. Varje ansvarig markägare/jakträttsinnehavare har ett ansvar för den rådjursstam som finns, vilket inte en utökad jakttid nödvändigtvis förändrar. Samtidigt lyfter bland annat både Sveriges lantbruksuniversitet och Södra skogsägarna i sina remissvar, att de har uppfattat ett minskande intresse för att jaga rådjur. Stort fokus läggs istället på annat vilt som vildsvin, älg, dov- och kronhjort, något som de argumenterar för är ett ytterligare motiv till att jaga vårbock. Detta är även något som Valter berättar, att intresset för att jaga rådjur har varit sviktande, vilket han dock tror är en vändande trend:

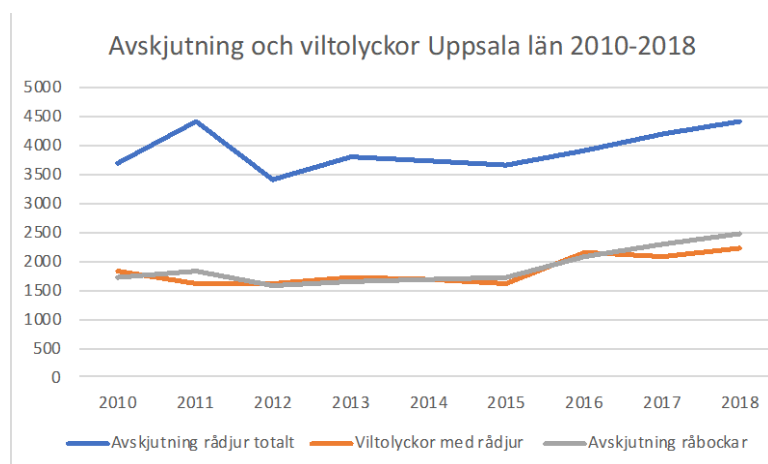
”I min umgängeskrets känns det som att rådjuren har fått en revansch och särskilt vårbockjakten. Att intresset för bockjakt blir stort, man har ledsnat på allt det här mängdskyttet av dov och vildsvin, och går tillbaka och hittar ett nytt intresse i att förvalta bockar, fina bockar. Det ser man mycket på sociala medier också att det finns.”

Dessa ovanstående resonemang kan ha ett samband med statistiken som presenteras i figur 5 och 6. Figur 6 saknar fördelningen av bockarna som skjuts på våren respektive hösten. Sveriges lantbruksuniversitet skriver dock i sitt remissvar, att preliminära analyser av vårbockjakten medför marginella effekter på andelen bockar som skjuts och därför också på det totala jakttrycket. Statistiken nedan styrker däremot Södra skogsägarnas resonemang, att avskjutningen har gått ner, samtidigt som

trafikolyckorna har ökat. Vad statistiken i figur 6 även visar är att avskjutningen av bockar i Uppsala län har ökat, något som stärker Valters resonemang.

Figur 5 Avskjutning- och viltolyckstatistik i Sverige med rådjur. Statistiken är hämtad från Viltövervakning (2020) och Nationella viltolycksrådet (2020a). Egen bearbetning.

Figur 6 Avskjutnings- och viltolycksstatistik i Uppsala län med rådjur. Information hämtad från Viltövervakning (2020b) och Nationella viltolycksrådet (2020b). Egen bearbetning.

Ur ett nationellt perspektiv är det lätt att titta på den maximala nyttan för landet som helhet, där jakt på vårbock delvis är en reglering av ett vilt som orsakar skogsskador och utgör en klar majoritet av det höga

antalet viltolyckor, som dessutom är högst i maj-juni. Det kanske inte finns utrymme för den romantiska synen och tankesättet som man kan ha om man inte behöver ta in alla aspekter utan bara vill ha det där fina från någon barnbok. Men verkligheten är tuffare och framförallt att det förändras så mycket över tid förklarar Eric. Detta är ett tydligt exempel på att staten måste ha ett utilitaristiskt perspektiv för Sverige som helhet, snarare än att värdera nyttan för en social grupp eller plats.

5.3 Skilda intressen

Även om majoriteten av informanterna har blivit aktiva jägare under den tid som vårbockjakten har varit lovlig i Uppsala län så är det tydligt att äldre traditioner finns kvar. Även om jakt på vårbock har varit tillåtet i 30 år, så lyfter informanterna att det fortfarande finns en inställning hos vissa jägare att våren ska vara en tid då vilt och fåglar är fredade och ostörda från jakt då många fåglar och andra viltarter föder ungar. Framförallt två av informanterna har en tudelad bild av jakten på vårbock. En av dem är Saga, som under intervjun lyfter att varken hennes pappa eller någon i hennes jaktlag jagar vårbock, eftersom viltet ska vara fredat under våren. Även om hon själv jagar vårbock i perioder anser hon att det finns annat att jaga under våren, exempelvis vildsvin. Hon bryr sig därför inte nämnvärt ifall vårbockjakten skulle slopats. Saga förstår jaktlagets resonemang, vilket är att råbockarna ska vara fredade under våren. Samtidigt förklarar hon också att hon har hög tillit till myndighetsbeslut:

”Jag följer lagar och bestämmelser och är det tillåtet att skjuta bock i maj då tycker jag att det är okej. Sen tar man självklart hänsyn till sin egen erfarenhet hur det ser ut på marken... [om det finns gott om bockar eller ej].”

Den andra informanten Anton som både jagar i Uppsala län och har mark i södra Sverige lyfter en intressekonflikt just kring traditioner. Han förstår att vårbockjaktens uppkomst är kopplat till cesiumhalter i köttet och att det nu har blivit en tradition i Uppsala och de andra län som har vårbockjakt. Men även om det fungerar i de nuvarande länen, påpekar han att si-

tuationen är annorlunda i södra Sverige. Han förstår inte poängen med utökad jakt i södra Sverige utan anser att den jakttid som möjliggör bockjakt under sex månader är god nog att reglera rådjursstammen. Även yrkesjägaren Patrik lyfter faktumet att det är en lång jakttid för råbockarna även utan jakt på våren och att staten vid revidering av jakttiderna borde ta hänsyn till befintliga jakttraditioner. Han påpekar att bockpremiären den 16 augusti för många är lika stort som älgjaktpremiären, även om älgjakten är mer kopplat till hemvändare och innebär mer kött. Patriks kontenta av resonemanget kring vårbockjakt är att han tycker att man inte behöver ändra något som fungerar bra och att jakt generellt innefattar mycket mervärde i form av just traditioner. Patriks resonemang visar också att diskussionen om utökad jakt på vårbock speglar hur jakten moderniserats. Som tidigare nämnts, pekar Essen (2018b) på att den ökande gruppen sportjägare värderar rekreation och naturupplevelser mer än platsen som jagas på. Hon märker också att det finns en generell önskan i det urbana samhället att återgå till traditioner och rötter. Vad jag anser tyckas framkomma i denna studie är att moderniseringen inom jakten medför att traditionernas innebörd förändras. Jägaren utför en tradition bara genom att vara ute och jaga, men betydelsen av jakttraditioner kopplat till en plats, tid och form är inte lika högt värderat som tidigare.

5.3.1 Traditioner

”Den [jakten] är väldigt traditionsbunden. Och jag tror att många är väldigt nostalgiska kring sin jakt, väldigt nostalgiska: “Vi har alltid jagat på det här sättet... jag har jagat så här med min farfar...” (Valter).

Att jakten skapar mycket engagemang och intresse bland informanterna är tveklöst. Däremot skiljer sig kunskapen om rådjurets biologi och levnadsmönster bland informanter och det blir lätt en diskussion kring vad de övriga i jaktlaget säger, eller vad jaktmedia lyfter fram i relation till informantens egen ståndpunkt. Majoriteten av informanterna har någon gång blivit upplärda av en äldre familjemedlem vars åsikter även speglas genom dem. ”Förändringsbenägenheten är inte särskilt stor...” (Mats).

Detta anser Eric inte bara rör den lokala förvaltningen utan även andra nivåer:

”... jag ser som en låsning och sedimentering till personer som dessutom sitter i olika positioner och det kan både vara på bevarandesidan och nyttjandesidan... och de är inte bara utmaningar utan rena hinder.”

Valter lyfter att även om den allmänna biologikunskapen fattas är jägarnas engagemang starkt, vilket enligt honom kan bli problematiskt eftersom folk inte gillar att lyssna på idéer som går emot deras egen verklighetsbild. Även om de flesta jägare är medvetna om biologiska förklaringsmodeller, så finns det ofta föreställningar om att viltet är kloka och man diskuterar gärna hur de upplevs interagera med varandra (Abraham 1996). Att överlista viltet gör jakten spännande och utmanande (Gunnarsdotter 2005), men att djuren anses kloka och att de har relationer med varandra kan också innebära att man använder sig av mer känsloladdade argument, som att klassificera våren som viltets barnkammare, samt att skotten stör extra mycket under en sådan period.

Även om inställningen gentemot vårbockjakt i Uppsala län inte innebär en uttalad konflikt, finns det intressekonflikter. Enligt Hallgren (2003) är det viktigt att särskilja mellan intressekonflikt och konflikt, där det senare betyder att man tappat tron på att kunna kommunicera med motparten. Att det inte finns en uttalad konflikt, betyder därför inte att det inte finns skilda åsikter kring ämnet. Att vårbockjakten accepteras i Uppsala län betyder inte att jägare per definition är positiva till jaktformen i allmänhet. En intressekonflikt sänker stundtals förmågan till det sociala samspelet, och kan leda till konflikt, vilket är en fara för samförvaltningen.

Saga påpekar att vårbockjakten har mycket att göra med vilken generation man tillhör. Hennes son som nyligen gått ut gymnasiet är exempelvis positiv till vårbockjakt. Även om hon räknas till en generation som står med fötterna på bägge sidor, bland de äldre mer restriktiva och de yngre mer positiva, så tror hon att den yngre generationen kommer

jaga vårbock mer vilket kan förändra nuvarande balans. Det tidigare resonemanget kring att vårbockjakt moderniseras styrks av Sagas påstående.

5.4 Jaktturism

Jaktturismföretag definieras enligt Turistdelegationen (2003) som ett företag som säljer en eller en kombination av jakt i kombination med exempelvis boende, mat och guidning. En jaktturist är *en person som tillfälligt lämnar sin vanliga omgivning (hemmet, arbetsplatsen) för att jaga*. In-tresset för att smyg- och vaktjaga bock är stort bland utländska jägare, bland annat danskar (Gunnarsdotter 2005). Vissa av informanterna hävdar att jaktturismen är en markägarfråga, ett sätt att öka intäkterna och ett medel för vissa av dem att kunna lägga mer tid på något de tycker om, något att acceptera för att möjliggöra viltvård, särskilt i vilttäta områden. Andra, som Jennifer, uttrycker en rädsla med ökande jaktarrenden och större acceptans för jaktturism:

”Man skjuter sig själv lite i foten. Man lär sig ju av att vara i skogen. [...] Att sköta ett område och vara en del av ett lag som förvaltar... Det är en väldigt tråkig utveckling om det blir för mycket jaktturism. Jag vet inte riktigt hur man ska komma åt det. Men jag tycker att det skulle vara jäkligt tråkigt om det var alltför många med mark som inte arrenderar ut jakträtten utan istället sätter upp lite torn och tjänar en massa pengar på att sälja vårbockjakt till en massa danskar. [...] Det skulle dränera landsbygden också än om ett lokalt gäng fick jaga där och då har man ju sådana som kan, de som lär upp, sådana som kan göra trafikeftersök - vara en resurs på plats när vildsvinen kommer och danskarna åkt hem, för bönderna i området. Det skulle vara så mycket bättre om man fick en bred jägarkår som fanns lokalt...”

Detta är ett resonemang som stämmer överens med Gunnarsdotter (2005) som skriver att jaktturismen medför att den lokala anknytningen till lokalsamhället går förlorad. Hon skriver att pengar och främlingar förändrar jakten i dess helhet där ekonomiska värden blir en motvikt till kulturella, sociala och vissa ekologiska aspekter i den lokala bygden. Det finns även andra aspekter med jaktturism, än den lokala förvaltningen, Essen (2018b) lyfter framförallt det etiska. Hennes forskning visar att svenska

jägare värderar den nationella jaktetiken högt och är stolta över den, särskilt när man jämför den mot andra länders kultur kring jakt. Det finns en rädsla för andra kulturer där exempelvis danskar inte anses ha samma typ av etik som svenskarna (Gunnarsdotter 2005) vilket även har framkommit under både workshop och av informanter. Eric försvarar däremot jaktturismen och menar att även om jaktturism innebär en viss förlust i det lokala, är säljjakterna inte procentuellt dominerande, även om det är lätt att uttrycka sig som att jaktturismen skulle dränera hela landsbygden.

Aspekter kring förvaltning och kultur är något Ostrom (1990) betonar som en av de grundläggande anledningarna till överexploatering. Under workshopen betonas en rädsla för att rådjursstammen skall skjutas sönder i vissa delar av landet, bland annat av danskar, men om svenska jägare med nationella värderingar och kulturella normer förekommer, finns det ett naturligt förhållningssätt och ansvarstagande kring en hållbar rådjursförvaltning, vilket inte kommer förändras bara för att formella regelverk ändras (Essen 2018a). Vad jag anser även går att påpeka är att jakten inte är helt fri hela året, det vill säga att det inte är en fullbordad form av allmänningens tragedi, även om det i debatten kan framkomma så.

5.5 Förvaltning

Samförvaltning innebär att förvaltningen decentraliseras och kopplar ihop olika aktörer på en mer regional och lokal nivå. Detta med syfte att lyfta olika typer av kompetens, skapa ett resursutbyte mellan lokal, regional och central nivå, minska konflikter och sprida maktfördelningen och därmed också riskerna (Danell & Bergström 2011). Samförvaltning är något som genomsyrar den nationella viltstrategin. Inom lokal förvaltning har ökade vildsvinsstammar bidragit till att intresset för att samförvalta mellan marker också har blivit större. Vildsvinens förekomst ökar både acceptansen för jakt i samhället, men också intresset av att samarbeta mellan markägare, jakträttshavare och övriga intressenter. Enligt Hansén

(2018) har det dock mer med lokalt initiativ att göra än att förvaltare har följt en nationell strategi, det vill säga att lokal förvaltning sker även utan nationella riktlinjer.

Även om det idag inte talas om någon större samförvaltning kring rådjuren, framförallt för att rådjuren har så små hemområden, kan det tänkas att den generella ökningen av samarbete mellan markägare/jakt- rättshavare även skulle kunna öka samarbetet kring rådjuren. Intresset och behovet kring detta tycks dock inte jättestort bland informanterna eftersom ingen lyfter något problem med att grannar har för hög avskjutning. Minskade populationer ses istället ha ett samband med rovdjur och möjligen trafiken. Valter lyfter dock att han förstår problematiken kring de södra länen där det är vanligare med små marker eller skiften. Han tycker att jakttiderna ska utgå från djurens biologi och att de som har väldigt små marker ska istället samförvalta med närliggande marker. Rädslan för ett överuttag borde inte lösas genom att inskränka en jakttid utan istället lösa det eventuella problemet genom att försöka få små marker att samarbeta med varandra, vilket skulle resultera i samförvaltning. Samtidigt lyfter Valter också att det är lättare att prata om samförvaltning på ett teoretiskt plan än att praktiskt utöva det. Det finns många gamla dispyter och liknande på landsbygden och precis som gamla traditioner, kan gamla dispyter förhindra samförvaltningen. Valter har dock en lokal lösning. Han tycker istället att man ska försöka skapa en tydligare infrastruktur kring viltförvaltningen i stort, vilket även skulle kunna gynna förvaltningen av andra arter som vildsvin. Han föreslår att man inte borde tillåta jakt på rådjur på marker under 50 hektar, vilket ungefär motsvarar storleken på ett rådjursrevir. Istället ska markägare med under 50 hektar samarbeta med grannar för att komma upp till önskat antal hektar, vilket sedan är anmälningspliktigt till en databas där de i princip visar att de jagar ihop eller har en enklare förvaltningsplan utan krav på uppföljning. En sådan lösning skulle angripa problemet mer rationellt än känslomässigt, enligt Valter.

Sandström (2015) lyfter att den officiella uppfattningen kring hur statlig naturresurspolitik bör styras är allt mer via lokal förankring och inflytande. Det gäller inte bara jakt och viltvård utan även fiske och generell naturvårdspolitik. Mats, som arbetar inom en intresseorganisation med regional förvaltning, vill både att förvaltningen ska bli mer adaptiv samtidigt som han problematiserar den älgförvaltning som finns idag som syftar till att vara mer lokalt förankrad. Älgförvaltningsgrupperna infördes 2012, vilket har inneburit ett ökat samarbete mellan myndigheter, markägare, organisationer och jägare. Jägarna anser sig dock inte alltid bli likvärdigt behandlade gentemot markägare eller myndigheter, vilket gör att de har tappat tilliten till älgförvaltningen. Detta gäller särskilt i områden med en mer komplex situation kring klövviltspopulationerna (Sandström et al. 2018).

Även om majoriteten av informanterna är positiva till att man lokalt ska kunna påverka jakttider, är det inte självklart hur det faktiskt ska gå till. Anton ifrågasätter att förvaltning från länsstyrelsenivå ibland tolkas som att förvaltningen är regionaliserad, när länsstyrelsen i själva verket är statens förlängda arm. Han ifrågasätter även allt för mycket styrning:

”Om vi ska styra kring rådjuren, vad är nästa grej vi ska styra över? Vildsvinen? Snart har vi någon som styr från alla håll. Allt för mycket styrning är även något Jennifer ifrågasätter: ...de är väl lite som den här pandemin i Sverige. Sverige gör något helt annat än många andra länder, men det kan funka för oss här. Metoden kan man inte bara sätta över i ett annat land och köra, det kanske inte funkar där. [...] Men de personerna, med den marken. Det är därför det blir så svårt med detaljreglering som det ibland blir, att göra sin egen lokala variant. För mycket regler dödar kreativiteten. [...] Man måste se till målet också. Man når inte målet om ingen vill jaga för att det är för mycket regler...”

Det finns en rädsla för att förvaltningen regionaliseras och att det ändå fortfarande kommer att vara staten som styr och att det kommer att bli mer byråkrati och regler. Detta riskerar att leda till att den som har begränsad möjlighet att delta i en mer omfattande förvaltning tappar möjligheten till att påverka, samt att vissa intressen gynnas framför andra. Ett resonemang som enligt Fogel (2019) kan handla om bristande

kunskap mellan olika led inom förvaltningsområdena och skulle kunna hjälpas genom att underlätta deltagandet i olika beslutsled.

Frågan väcks även av andra informanter kring den faktiska tilltron från staten till jägarna. Om jakten regleras för mycket genom samförvaltning inom vissa områden är det en indikation på att staten inte litar på jägarna, menar vissa. Något som de tycker är motsägelsefullt och öppnar upp en väg som kommer leda till mer misstro gentemot jägare. Det är viktigt att jägarna vågar stå för det de gör och inte ursäktar det de håller på med, som om det är något fel.

Om vårjakten på råbock är ett etiskt dilemma och inte ett juridiskt eller biologiskt sådant, kan man fråga sig om det inte är upp till den lokala förvaltningen att fatta denna form av beslut. Problemet är att den lokala förvaltningen är ett ideal i teorin, men svår i praktiken. Ursprungstanken är att styrningen ska ske så lokalt som möjligt och i sin fullkomlighet ska kunna maximera den allmänna nyttan av viltförvaltningen regionalt. Detta kan komma att bli problematiskt eftersom det lätt leda till ojämna maktförhållanden.

6 Slutord

I denna uppsats har jag ämnat att undersöka:

- 1) vad olika involverade aktörer anser om jakt på våren med fokus på rådjur
- 2) hur en hållbar förvaltning av vårbockjakten bör organiseras i Sverige

Bland de aktörer som tagit ställning i frågan kring vårbockjakten i sina remissvar är majoriteten positiva och övervägande delen är från de gröna näringarna som skogsbolag, Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges lantbruksuniversitet. De som är negativa är två länsstyrelser varav en från mellersta (Stockholm) och en från södra (Skåne) delen av Sverige. Även djurrättsorganisationerna som inkommit med remissvar i frågan har en negativ inställning till införandet av vårbockjakt. De som vill att jakten skulle utredas ytterligare var Skogsstyrelsen samt Jägarnas Riksförbund.

De län som har vårjakt på råbock idag uttryckte varken något missnöje eller något uppmuntrande till jakttiden i sitt remissvar. Detta kan betyda att det finns en acceptans för jakttiden i dessa län som har haft vårbockjakt sedan 30 år tillbaka. Däremot visar informanternas svar att inställningen till jakttiden är delad.

Att jaga under våren har ett högt rekreativvärde, som både kan öka det generella intresset för rådjursjakten och är att föredra ur vissa säkerhetsaspekter. Samtidigt finns det en oro att det ska störa fåglarna och andra djur under föryngringsperioden, vilket är ett avgörande argument från vissa att inte jaga mer än om det behövs för att skydda lantbruk och dylikt under våren.

Viltet ska vårdas och jakten skall anpassas efter tillgången på vilt, vilket egentligen är en grund för att det är upp till var och en när jakten bedrivs så länge det inte finns biologiska skäl att hävda det motsatta. Om jakten bedrivs strukturerat borde inte avskjutningen påverkas nämnvärt, om det inte är målet med förvaltningen. Är intresset för att jaga rådjur

generellt lågt, är införandet av vårbocksjakten en möjlighet att öka intresset eftersom jakten är mycket uppskattad i de län den förekommer. Samtidigt kan en utökad jakttid krocka med traditioner som är kopplade till vår och rådjur. Traditioner kan skapa hinder inom förvaltningen i form av seg förändringsbenägenhet. Jaktligatraditioner är dock också viktigt för att skapa en mångfald i Sveriges samt för den lokala platsanknytningen, vilket i sin tur är viktigt för samförvaltningen.

Ur ett landsbygdsperspektiv kan den lokala platsanknytningen tappas genom jaktturism. En lokal platsanknytning innebär ansvarskänsla och engagemang för förvaltningen, vilket gör att vissa hävdar att samordningsideologi är viktigare än politisk ideologi när det handlar om förvaltning. Inom jakten har etiken utvecklats och blivit mer transparent, modern och globaliserad vilket innebär att den inte är lika beroende av en plats eller social grupp längre. Tillgången till vilt ses som en gemensam resurs som man långsiktigt vill ha kvar, vilket skapar en rädsla för att ta emot jaktturister från andra länder. Även om platsen är väldigt viktig ur ett landsbygdsperspektiv, har moderniseringen inom jakten inneburit att platsens betydelse för jägaren inte väger lika tungt längre, utan jakten fungerar mer som en möjlighet till förening med naturen än till platsen.

Beroende på vilket perspektiv som man utgår ifrån är de utilitaristiska värdena olika och inte bara en mätbar resurs. Informanterna lyfter inte bara vikten av att ha tillgång till rådjuren, det vill säga fylla frysen med kött, utan även tillgång i form av att kunna se rådjuren beta på vallen. Det finns också ett stort värde med en fin trofé, lokal samhörighet och platsanknytning som jakten kan ge.

Den nationella förvaltningen måste ta ansvar som beskyddare av biologiska värden men också det utilitaristiska ansvaret att maximera den allmänna välfärden för så många som möjligt, vilket är en svår balans. Det är svårt att tillfredsställa alla och lättare att se konkreta värden som kan leda till märkbara resultat. Genom att låta länen själva bestämma

huruvida de vill införa jakt på råbock under våren sänder Naturvårdsverket signaler att jaktformen borde införas, samtidigt som de lämnar över en del av ansvaret och kanske även konflikten på länen genom att låta dem göra en bedömning av huruvida länet ska tillåta jakttiden.

Att lägga mer ansvar på länsstyrelserna för att regionalt styra jakttiderna så som jakt på vårbock är problematiskt, detta eftersom länsstyrelsen klassas som en statlig myndighet och skulle säkert kräva större resurser om länsstyrelsen skulle omstruktureras till ett mer regionalt förvaltningsorgan. I och med att jakten dessutom inte längre är lika platsbunden och att den övergripande etiken har blivit mer nationell uppfattar jag det på sikt som spretigt med olika jakttider i olika regioner. Förvaltningssystemet blir även komplicerat eftersom en mark kan tillhöra flera län. Den intressemotsättning som finns idag skulle kunna blåsa upp till en större konflikt där tilltron till att kommunicera kring generell viltförvaltning minskar. Den lokala förvaltningen kommer att ske oavsett nationellt eller regionalt inflytande. Denna studie visar att om det finns ett nationellt intresse av att samförvaltningen ska förbättras, kommer en förändring av traditionellt betydelsefulla värden skapa hinder i samförvaltningen i en tid när platsidentiteten redan är försvagad.

Sammantaget är förvaltning av vilt en komplicerad process med många intressen. I praktiken finns det idag en förvaltning av rådjuren i Uppsala län som lokalt anses fungera, där vissa jagar vårbock och andra inte. Att försöka detaljstyra tror jag komplicerar förvaltningen. Att utöka vårbockjakten kan däremot skapa ett större intresse för rådjursjakt och en god individanpassad förvaltning av bockarna, men en förvaltning som styrs av länen, eller mer lokalt, kan leda till konflikt. Därför borde jakttiden antingen behållas som den är eller vara mer harmoniserad över landet, snarare än att bestämmas av länen. En jakttid säger inte att man måste jaga, utan att man kan.

7 Referenser

- Abraham D. 1996. *The spell of sensuous*. New York: Vintage books.
- Borgström G. & Boréus K. (red.). 2017. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur AB
- Danell K. & Bergström R. 2011. *Vilt, människa, samhälle*. Stockholm: Liber AB. ISBN 97891093189
- Essen, E. von. 2018a. *The impact of modernization on hunting ethics: Emerging taboos among contemporary Swedish hunters*. Human dimensions of wildlife, 23:1,21-38, DOI: 10.1080/10871209.2018.1385111
- Essen, E. von. 2018b. "We Need to Talk..." *Evolving Conversations about Ethics in Hunting Press 1960s-today*. Humanimalia, 10 (1)
- Essen, E. von. 2019. *How wild boar hunting is becoming a battleground*. Leisure Sciences, DOI:10.1080/01490400.2018.1550456
- Carlsson L., Berkes F. 2005. *Journal of Environmental Management* 75 (2005). s. 65–76
- Fogel, J. 2019. *Kommunikation och samordning i ett älgförvaltningsområde*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Gunnarsdotter Y. 2005. Vad händer i bygden när den lokala älgjakten möter jaktturismen? Ur *Viltvård, älgar och jaktturism. Tvärvetenskapligt perspektiv på jakt och vilt i Sverige. 1830-2000*. Åkersberg Sofia (red). Umeå: Sveriges lantbruksuniversitet och Umeå universitet S 106-138.
- Hansén K. 2018. *Vildsvinsförvaltning i Södra Trögd - Mälardalen*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Hallgren, L. 2003. *I djupet av ett vattendrag - om konflikt och samverkan vid naturresurshantering*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Hansen K. 2020. *Statistikföreläsning*. Datum: 24-02-2020
- Hedlund G. & Montin S. 2009. *Governance på svenska*. Stockholm: Sanéus Förlag. ISBN: 9789173350211
- Ingemarson F., Claesson S., Thuresson T. 2017. Älg- och rådjurstammarnas kostnader och värden. Jönköping: Skogsstyrelsen. ISSN: 1100-0295.
- Jarnemo A., Neumann W. & Ericsson R. Rapport: 6819 *Hjortvilt i Sverige En kunskapssammanställning*. Stockholm: Naturvårdsverket. ISBN 978-91-620-6819-6
- Johansson A. 1996. Territory dynamics and marking behaviour in male roe deer. Ph.D. thesis, Stockholm University.

- Kajiser L. & Öhlander M. (red.). 2013. *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur AB
- Kjellander P. 2018. *Jaktkunskap – Del 13 – Bockjakt & Rådjursförvaltning*. https://www.youtube.com/watch?v=CW_Lvi19PU&feature=youtu.be&fbclid=IwAR0v-LB-y_0AsEpllvxj2gbU5sFPGNUg-kEiD6FAI65wSJzYjARVrxbxrN8A. Hämtad: 10 april 2020
- Kvale S. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-00185-1
- Nationalencyklopedin. 2020a. *Förvaltning*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/förvaltning>. Hämtad: 12-05-2020
- Nationalencyklopedin. 2020b. *Utilitarism*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/utilitarism> Hämtad: 11-05-2020
- Naturvårdsverket. 2019. *Jakttidsöversyn 2019/2020: Naturvårdsverkets preliminära förslag, paket 1 remissversion*. Ärendenr: NV-08122-18
- Naturvårdsverket. 2020. *Viltförvaltning*. <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhället/Miljoarbete-i-Sverige/Viltforvaltning/> Hämtad: 12-05-2020.
- Naturvårdsverket. 2015. *Strategi för svensk viltförvaltning*. Ärendenr: NV-00303-15
- Nationella viltolycksrådet. 2020a. *Viltolyckor för respektive viltslag*. Tillgänglig: <https://www.viltolycka.se/statistik/viltolyckor-for-respektive-viltslag/>. Hämtad: 15-04-2020.
- Nationella viltolycksrådet. 2020b. *Statistik i excel*. Tillgänglig: <https://www.viltolycka.se/statistik/excelrapport/> Hämtad: 15-04-2020
- Ostrom E. 1990. *Governing the commons*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0521405998
- SFS 1987:259. (1987). *Jaktlagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/jakt-lag-1987259_sfs-1987-259 Hämtad: 11-04-2020
- SFS 1987:905. *Jaktförordningen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling-1987905_sfs-1987-905 Hämtad: 19-04-2020
- Sandström E. 2015. *Allmänningarnas återupplivande - om makt och identitet i kampen för utveckling av ett lokalt förvaltarskap*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Sandström C, Dreßel S, Johansson M. 2018. *Vilja, kunna, förstå - om förutsättningar att nå målen i älgförvaltningen*. Umeå: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Singer P. 1990. *Djurens frigörelse*. Nora: Nya Doxa. ISBN 91-578-0328-5
- Sveriges lantbruksuniversitet. 2020. *Älgförvaltning*. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/algforvaltning/>. Hämtad: 06-05-2020

Svensk Jakt. 2019. *Vårjakt på råbock delar jägarkåren*. <https://svensk-jakt.se/start/nyhet/varjakt-pa-rabock-delar-jagarkaren/> Hämtad: 13-02-2020

Svensk Jakt. 2020. *Jakttider på rådjur delar Svenska Jägareförbundet*. <https://svenskjakt.se/start/nyhet/jakttider-pa-radjur-delar-svenska-jagareforbundet/> Hämtad: 25-03-2020

Svensk Jakt. 2020 B. *Resultatsökning "Vårjakt"*. <https://svensk-jakt.se/?s=v%C3%A5rjakt> Hämtad: 11-03-2020

Svenska Jägareförbundet. 2018. *Rådjur*. <https://jagareforbundet.se/vilt/vilt-vetande2/artpresentation/daggdjur/radjur/> Hämtad: 11-03-2020

Svenska Jägareförbundet. 2016. *Rådjurets föda*. <https://jagareforbundet.se/vilt/vilt-vetande2/artpresentation/daggdjur/radjur/radjurets-foda/> Hämtad: 11 mars 2020
Petterson Christer. Tidigare vilthandläggare vid Naturvårdsverket. Telefonintervju 9 april 2020.

Turistdelegationen. 2003. *Jaktturism i Sverige 2003*. Umeå: Hushållningssällskapet.

Viltövervakning. 2020. *Viltdata*. <https://rapport.viltdata.se/statistik/>. Svenska Jägareförbundet. Hämtad: 15-04-2020

Bilaga

De punkter från Strategi för svensk viltförvaltning som berörts i uppsatsen.
Hämtad från: Naturvårdsverket (2015). Egen bearbetning.

Strategi för svensk viltförvaltning
Vägval som utvecklar viltförvaltningen
Främja brukande av vilt som resurs
Alla ska kunna ta del av viltets värden
Vilt ska gå att bruka på olika sätt
Jägare ska få service och tillgång till information
Brukande ska ske lagligt och med god etik
Förebygg skador och andra problem som viltet orsakar
Arbetet med skador ska fokusera på förebyggande
Det ska vara enkelt att bedöma och hantera skador
Resurser ska finnas för förebyggande arbete
Utveckla metoder för flerartsförvaltning
Vägval som stärker viltförvaltningen
Skapa en tydlig och förutsägbar viltförvaltning
Viltförvaltningen ska vara långsiktig och förutsägbar
Lagstiftningen ska vara modern och styrmedlen effektiva
Ansvar, roller och mandat ska vara tydliga
Beslut ska fattas på rätt nivå med rätt kunskap
Förvaltningen av vilt ska ske i samverkan
Bygg viltförvaltningen på kvalitetssäkrad kunskap
Beslut ska baseras på bästa tillgängliga kunskap
Data ska vara öppna och tillgängliga

